

Tam ve Doğru İfşa ve İbraz Yoluyla Uyuşmazlık Çözüm Zihniyetini Değiştirmek

Daha İyi Yargı Derneği

Daha İyi Yargı Derneği, siyaseten tarafsız bir düşünce kuruluşu olup amacı Türk Yargısının sorunlarını belirlemek ve önceliklendirmek, hayata geçirilebilir öneriler oluşturarak toplumsal mutabakat sağlamaktır.

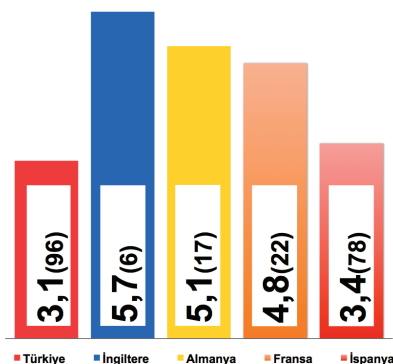
Adaletle, yargıya, unsurlarına ve yargı hizmetlerine ilişkin şikâyetlerin tamamının kök sebebinin uyuşmazlıklarda gerçeğin ve delillerin tam ve doğru olarak açıklanmaması, aleyhe olanların gizlenmesi olduğunu daha kuruluşu aşamasında tespit etmiş olan derneğimizin amaçlarından biri uyuşmazlıklarda dürüst davranışı gerçekleştirerek toplumdaki sakat hukuk zihniyetini değiştirmektir.

Adalet ve Yargı Anketlerindeki Kötüye Gidiş...

2009'da yabancı sermayeli şirketler arası bir ankette yargıya güven % 38 oranında iken yakın zamanlardaki anketler, her 4 kişiden sadece 1'inin yargı yoluyla hakkını alabileceğine inandığını ve toplumun adaletle inancının % 11 seviyesine düştüğünü göstermektedir.

İngiliz yargısının 7 üzerinden 5,7 puanla 6. sırada, Alman yargısının 5,1 puanla 17. sırada olduğu Global Compact Etkili ve Verimli Uyuşmazlık Çözme Yetkinliği Anketi'nde Türk Yargısı, 3,1 puanla 138 ülke arasında 96. sırada bulunmaktadır.

Uyuşmazlıkları Etkili ve Verimli Çözme
Yetkinliği (138 Ülke - 7 üzerinden)

Hizmetlerinden kendi unsurlarının bile şikâyetçi olduğu yargının iş yükü altında ezildiği ve işlevini gösteremediği, yargılamaların çok geciktiği, yargı yetkisinin bilirkişilere devredildiği, kararların isabetsiz ve adaletsiz olduğu, avukatların delilleri toplayamadığı, yargılamalarda aksesuar olarak görüldüğü, savunma hakkının zorlaştırılıp kısıtlandığı, hak arama özgürlüğünün suiistimal edildiği ve benzeri birçok şikâyet kanıksanmış bulunmaktadır.

Yargılamalarda gerçeğin ortaya çıkarılmadığı, hükümlerin gerçeklere uygun olmadığı, isabetsiz ve adaletsiz olduğu şikâyetleri bunlar arasında en çok ciddiye alınması gereken ve haklı olanıdır.

Yargılamalarda İsrاف ve Verimsizlik...

Gerçekten de gerçeğin ortaya çıkarılmasındaki sorunlar nedeniyle en yetkin hâkimlerin gördüğü basit davaların yargılaması bile yıllarca sürüncemede kalmaktadır.

Örneğin maksimum 100 günde (3 ay 10 gün) halledilebilecek olan 105 adet basit ticari davanın İstanbul Ticaret Mahkemelerindeki yargılaması ortalama 1.529 gün (4 yıl 2 ay) sürmüştür; dava kapsamlı 1 duruşmada halledilebilecekken 15 tane lüzumsuz küçük duruşma yapılmış, 4 dilekçe yerine 24 dilekçe verilmiştir. Bu davaların en kısası 495 gün en uzununu ise 2.325 gün sürmüştür.

Sonuç : İstanbul'da 105 ticari dava ortalaması

1.529

Ortalama 1.529 günlük sürenin 819 günü delillerin toplanması 580 günü de gerçeğin ortaya çıkartılması için bilirkişi bulunması, görev verilmesi ve bilirkişi görüşü edinilmesi için sarf edilmiştir. Bu süreçte yargılamaya ayrılan değerli kaynakların fütursuzca israf edilmiş olduğu yadsınamaz bir gerçektir.

Basit bir davanın 1.529 gün süren yargılamasının % 91'ini teşkil eden 1.399 günün gerçeğin ve delillerin çıkartılması için sarf edilmiş olması, yargıdaki sorunların kök sebebinin uyuşmazlıklarda gerçeğin ve delillerin tam ve doğru olarak açıklanmayıp aleyhe olanların gizlenmesi olduğunu ortaya koymakta ve derneğimizin en baştaki bu tespitini doğrulamaktadır.

Uyuşmazlığın çözümü için açıklanması zorunlu olan gerçekleri ve delilleri gizleyerek davasını kendi lehine sonuçlandırmaya çalışmak bireylere bir fayda getirmemekte; verimsizce yürüyerek anlamsızca uzayan yargılamalar, çekişen taraflara zarar vermesinin ötesinde toplumda adalet inancının giderek düşmesine, sürecin yargıyı haksızlığa alet etme ve diğer tarafı süründürme mücadelesine dönüşmesine neden olmaktadır.

Bu da göstermektedir ki; yargıdaki sorunun ve şikâyetlerin temel sebebi aslında yargıyı uyuşmazlıkları gidererek uzlaştıran değil de lehe veya aleyhe karar verebilen bir yer olarak gören, lehe karar karar alabilmek için gerçeği gizlemeyi mubah ve hatta savunma hakkı olarak gören sakat yargılama kültürü ve uyuşmazlık çözme zihniyetidir.

Bu durumdan tek başına yargı ve unsurları değil bir yandan "*adalet isterim*" derken diğer yandan "*davamda karar, lehime verilsin!*" diyen toplumun tamamı sorumludur. Dolayısıyla adalet ve yargıya ilişkin şikâyetlerin giderilebilmesinin birinci koşulu hiçbir kesim için kabul edilebilir olmayan bu zihniyetin düzeltilmesidir.

Gerçeği Gizlemenin Güvensizliğe ve Verimsizliğe yol açtığı...

Türkiye'nin idari, ceza ve hukuk yargılamalarının kara deliği, "*polise yalan beyan suç*" olduğu halde "*mahkemeye yalan beyanın, gerçekleri gizlemenin savunma hakkı*" olarak görülmesi; dürüstlüğü iyi niyete bağlı olması ve sözde kalması gerçeğidir.

Mahkemeye yalan söylemesi hak olarak görülen toplum, doğal olarak, gerçekleri dürüstçe açıklamak yerine gizlemekte; olayları elindeki delillerin ispat gücüne göre kurgulamakta; bir yandan neredeyse her uyuşmazlığını mahkemeye taşıırken, diğer yandan yargılamayı bile bile zorlaştırmakta; kendi adaletinin tecellisini kendisi geciktirmektedir.

Bunun sonucunda avukatlık mesleği gerçeği ispat edilebilecek olanlarla sınırlı tutarlı hale getirme hizmetine ve sanatına dönüşmüş bulunmaktadır.

İki tarafa da itimat edemeyen, vicdanen haksızlığa alet olma endişesi taşıyan adaleti sağlamak adına her iki tarafın savunmasına da yardım gayesiyle çabalayan hâkimlik mesleği mutasyona ve deformasyona uğramış; hakimler davada önüne getirilenlere göre değil kişisel önyargı ve algılarına göre karar verir hale gelmiş bulunmaktadır.

Sonuçta yargı unsurları ve kararları toplumun içinde yaşadığı gerçeklerden kopmuş; uzlaşma ve işbirliğini yeniden tesis etmesi gereken yargı, uyuşmazlıklardan yeni ve daha karmaşık uyuşmazlıklar üretir hale gelmiş bulunmaktadır.

Bu durum yargı ile asli unsurları ve vatandaş arasında ciddi ve yıkıcı bir güvensizlik doğurmaktadır. Taraflar birbirlerine hiç itimat etmediği gibi vatandaş avukatına, avukatı vatandaşa, hâkim avukata, avukat hâkime, taraf avukatları karşı taraf avukatlarına itimat edememekte; yargılama süresinde ortaya konulan hiçbir şeye ve hatta mahkemenin vereceği kararın sağlığına ve adaleti gerçekleştireceğine güvenilmemektedir.

Çözümün Dürüstlük Zihniyetini Yerleştirmekte Olduğu...

Yargının geniş kapsamlı sorunlarının ve neden olduğu şikâyetlerin temelindeki kök sebep, işte bu durum, yani bir yandan gerçeği gizlerken diğer yandan mahkemeden adalet bekleme anlayışı, uyuşmazlık çözümü bekler görünürken yargıyı haksızlıklara alet etmeye çalışma zihniyetidir.

Türk toplumu, oldukça yaygın olup genel kabul gören gerçeği yargıdan gizleme zihniyetini değiştirmek; bu değişikliği gerçekleştirmek, yargısını etkin ve verimli çalışır hale getirmek ve adalet inancını yükseltmek için uyuşmazlıklarda tam ve doğru ifşa ve ibraz sistemini mutlaka hayata geçirmek zorundadır. Gidilebilecek en son merci olan yargı önünde gerçeğin gizlenmesi ve dürüst olmayan davranışlar Gelişmek ileri gitmek isteyen hiçbir medeni toplumda hiçbir şekilde hoş görülemez.

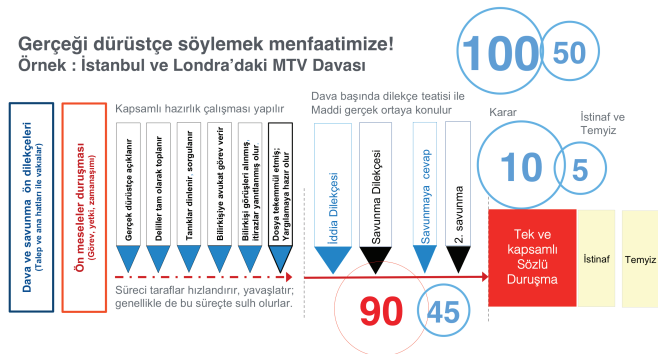
Neyi, Nasıl Değiştirmek Gerekliyor?

Yargı'daki kötüye gidiş döngüsünün kırılabilmesi ve sayısız faydalarının elde edilebilmesi için yapılması gereken en önemli şey, gerçeğin ve delillerin tam ve doğru ifşası suretiyle yargıya verilen uyuşmazlık çözüm malzemesinin kalitesinin yükseltilmesidir.

Bunun ilk koşulu, tarafların gerçeği ve delilleri işlerine geldiği veya sadece ispat edebilecekleri kadar değil; olduğu gibi tam ve doğru olarak açıklamalarını sağlamaktır. Başka bir deyişle isabetli bir karar elde etmek isteğiyle yargıya başvuran kişinin, daha en başında kendi avukatına ve yargıya doğru ve eksiksiz malzeme vermesi ilk koşul olmalıdır.

Yargının kurucu unsuru olan avukatlara gerçeğin tam ve doğru, delillerin de eksiksiz olarak sunulmasını sağlama görevi, yetkisi ve sorumluluğu verilmeli; böylelikle dürüstlük mahkemelerden sonra avukatlardan topluma yayılmalıdır. Avukatlar, uyuşmazlıkla ilgili tüm delilleri toplamakla sorumlu, görevli ve yetkili olmalı; tanıkları dinleyebilmeli; ihtiyaç varsa bilirkişileri bularak, tam ve doğru olarak bilgilendirmek suretiyle görev verebilmeli ve karşı tarafın sorularını da cevaplayan görüşler elde edebilmelidir.

Mahkemeler, gerçeğin ve delillerin ortaya çıkarılması sürecine nezaret etmekle yetinmeli; sadece suiistimalleri önlemek için müdahale etmelidir.

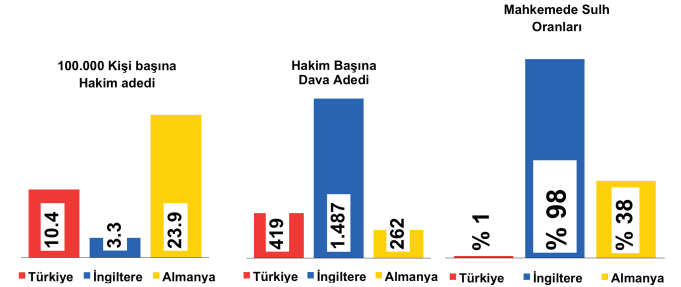
Bunun için taraflara, uyuşmazlıkları ile ilgili gerçeği ve delilleri en başında tam ve doğru olarak açıklama yükümü getirmek, basit mekanizmalar oluşturmak bile hızlıca iyi sonuçlar vermeye yeterli olacaktır.

Uluslararası Yargı Performans Karşılaştırması...

2014 yılı CEPEJ istatistiklerine göre bir senede bir Alman hâkim 262, bir Türk hâkim 419 davaya bakabilirken bir İngiliz hâkimin 1.487 davaya bakabilmesi; buna karşın mahkemeye gelen davaların İngiltere'de % 98'i sulh edilirken Almanya'nın % 38'de, Türkiye'nin % 1'in altında kalmasının sırrı ne olabilir?

Almanya'nın yarısı kadar bütçeye ve 100.000 kişiye düşen 3,3 hâkimle Almanya'daki 23,9 hâkimin 8'de 1'i kadar bir hâkim kadrosuna sahip olan İngiltere, yargısının Almanya'nın 6 katı kadar yüksek verimli olmasını neye borçlu olabilir!

Tam ve Doğru İfşa Farkı:

Aradaki açık performans farkını, İngiltere'nin iki katı kadar bütçe ayırmak ve 8 katı kadar hâkim çalıştırmak suretiyle kapatmaya çalışan Almanya yargısının eksiği ne olabilir? Aradaki bu kadar yüksek farkların en temel sebebi, gerçeklerin ve delillerin tam ve doğru ifşasının İngiltere'de kural ve her uyuşmazlıkta uygulanır olması; buna karşın Almanya'da Türkiye'de olduğu gibi iddianın ispatı, yani gerçeğin ispat edilebilecek kadar açıklanması durumunun geçerli olmasıdır.

Gerçekten de İngiltere yargısının daha az para ve daha az hâkim ile çok daha fazla sayıda uyuşmazlığı yönetebiliyor ve uzlaştırabiliyor olmasının temelinde tam ve doğru ifşa sistemi yatmaktadır. Çünkü tam ve doğru ifşa kurumu davalarda hâkimin yükünü % 90 oranında azaltırken, gerçeğin en başta çıkartılıyor ve gizlenemiyor olması tarafları uzlaşmaya zorlamakta; bu da toplumda uzlaşma kültürünü egemen kılarak mahkemeye giden iş yükünü azaltmakta, her daim iyiye giden bir döngü oluşturmaktadır.

Fayda, Menfaat ve Fırsatlar

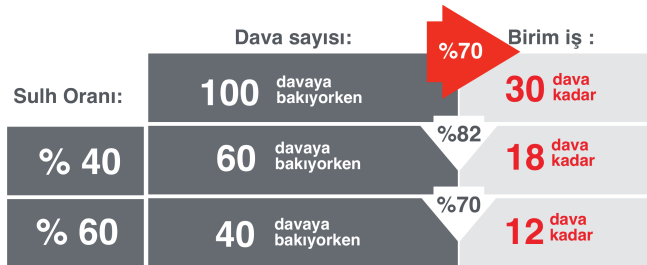
Hukuk, ceza veya idari yargılamalarda gerçeğin ortaya tam olarak çıkartılması ve tüm delillerin toplanması görev ve yetkisinin avukatlara verilmesi davaların ikmal edilmiş olarak hazırlanmasını ve dilekçe teatisi sonrasında kapsamlı tek bir duruşmada karar verilmesini sağlayacaktır.

Böylelikle yargının kurucu unsuru olan avukatlar rollerine uygun olarak işlev gösterebilecek, saygınlık ve itimat kazanacak, yetkinlikleri hızla gelişecek, sonuçta işleri ve gelirleri artacaktır.

Bu sistem hayata geçirildiği takdirde yargılamalarda hâkimler lehine % 70 ila % 93 oranında iyileşme sağlanacağı tahmin edilmektedir. En başta yargılama süresi - 105 ticari dava örneğindeki - 1.529 günden en fazla 100 güne inecek; ortalama 15 lüzumsuz küçük duruşma yerini 1 tane ancak kapsamlı ve yeterli süre ayrılan (4,5 saat) duruşmaya bırakacaktır. Hâkimler dosyalara daha hızlıca nüfuz edebilmek daha kısa sürede daha isabetli karar verme imkânı ve zamanı kazanacaktır. Hâkimin davalara ayırması gereken zaman ve sorumluluk % 90'ın üzerinde bir oranda azaltılabilecek yargının ve hâkimlerin iş yükü % 10 civarına düşebilecektir.

Uzlaşma ve sulhlerde artış

Dava ve birim iş sayısında azalma:

Bu sistem yoluyla sağlanabilecek emek ve zaman tasarrufu, hali hazırda 400 hâkim ve savcının görev yaptığı Çağlayan adliyesine 986 ilave hâkim görevlendirilmesi; Türkiye'de genelinde ise mevcut hâkim sayısının iki katından fazlaya çıkarılması gibi olumlu etki yaratacaktır.

Sonuç

Gerçeklerin ve delillerin tam ve doğru açıklanmasını sağlamak tüm paydaşlara büyük kazançlar ve fırsatlar getirecek; yargının iş yükü azalacak, yargı, daha az kaynakla daha çok ve daha yüksek kalitede hizmet üretebilecektir.

Böyle bir düzende toplumun uyuşmazlıkları yönetme zihniyeti değişecek, uzlaşma ve işbirliği kültürü hızla gelişecek; yargı topluma maliyet olmaktan çıkarak yüksek katma değer sağlar hale gelecektir.

Kaynakların daha verimli kullanılması zorlukları fırsatlara dönüştürecek: Türkiye'nin uluslararası uyuşmazlık çözüm merkezi olması ve Türk hukuk sektörünün gelişmesi ve hizmet ihraç eder hale gelmesi hızlanacaktır.

Daha İyi Yargı Derneği

1 Haziran 2017